

İNSAN HAKLARI: KAVRAMLARI VE SORUNLARI, İOANNA KUÇURADI

Human Rights: Concepts and Problems, İoanna Kucuradi

Gülender SEVGİ

Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
Din Eğitimi Anabilim Dalı, Aksaray, Türkiye

Res. Assist., Aksaray University Faculty of Islamic Studies Department of Philosophy and
Religious Sciences Department of Religious Education, Aksaray, Turkey

✉ glnr_svgi@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0001-8551-6628>

Makale Bilgisi / Article Information:

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Received: 30.05.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 12.06.2022

Yayın Tarihi / Published: 15.06.2022

 Atf / Cite as: Sevgi, Gülender. "İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları, İoanna Kuçuradi".
Mütefekkir 9/17 (2022), 263-272. <https://doi.org/10.30523/mutefekkir.1128682>

 Telif / Copyright: Published by Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi / Aksaray University
Faculty of Islamic Sciences, 68100, Aksaray, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

 İntihal / Plagiarism: Bu çalışma hakem değerlendirmesinden geçmiş, bir intihal yazılımı ile taranmıştır. İntihal yapılmadığı tespit edilmiştir. This article has gone through a peer review process and scanned via a plagiarism software. No plagiarism has been detected.

İNSAN HAKLARI: KAVRAMLARI VE SORUNLARI, İOANNA KUÇURADI*

İoanna Kuçuradi'nin *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları* adıyla yayımlanmış olduğu bu eseri, 1980 yılından itibaren insan haklarıyla ilgili kaleme aldığı makalelerin ve yaptığı konferansların derlenmesiyle oluşmuştur. Bu makalelerde ve konferanslarda, insan hakları meselelerine dair üst bir bakış açısıyla kavramsal ve eylemsel bütünlük içinde yaptığı değerlendirmeler, insan haklarına ilişkin global olarak içinde bulunduğumuz çıkmazlara rehber olması bakımından dikkate değerdir. Kuçuradi, öncelikle insan onuru/değeri bilgisine dayandırdığı insan hakları fikrini kavramlaştırmayı; ardından insan hakları kavramı ve bu kavrama ilişkin diğer bazı kavramları açıklığa kavuşturmayı ve kavrama ilişkin sorunları ve sorunlara ilişkin önerileri ortaya koymayı hedefler. İnsan hakları kavramlarını tarihsel-olgusal-algisal boyutlarıyla değerlendirmesi bakımından geçmişe, buna ilişkin sorunları bağlamsal nitelikte ortaya koyması bakımından günümüze ve ilkesel öneriler sunması bakımından geleceğe ışık tutar.

Eser, bölümler altında kategorize edilmeyen, bir düşüncenin devamı niteliğinde yirmi bir başlıktan oluşmaktadır. Her başlıkta, dile getirilen yeni bilgi, düşünce, gözlem veya öngörünün çerçevesi, bir öncesine bağlı olarak çizilmektedir. Bu başlıkları içerikleri bakımından, *insan hakları kavramları*, *insan hakları sorunları* ve *insan haklarına ilişkin öneriler* şeklinde temalandırarak değerlendirmek mümkündür.

Kuçuradi insan hakları kavramını, *insan onuru/değeri*, *adalet*, *hoşgörü*, *devlet*, *demokrasi*, *laiklik*, *düşünce özgürlüğü*, *çoğulculuk*, *yaşam hakkı*, *gelişme* gibi kavramlarla ilişkiselliği üzerinden felsefi temelde bir sorgulama ile ortaya koyar. İnsan haklarını korumanın önkoşulunu, bu hakların açıkça kavranması olarak belirler. Ona göre, insan hakları fikrini ön plana getirerek en önemli başarısına imza atan yirminci yüzyılın, bu haklara ilişkin ihlalleri önleyememesinin en temel nedeni bilgi eksikliğidir. Bu bağlamda Kuçuradi, insan haklarına ilişkin kavramsal çerçevede felsefi

* İoanna Kuçuradi, *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları* (Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2011).

temelli bilgiler sunar.

Kuçuradi insan haklarını, talepler üst başlığında ele alır. Bu talepler, ilişkin olduğu kimseler bakımından kişi hakları ve grup hakları olarak ikiye ayrılır. Kişi hakları, insanın yapısal olanaklarının bilgisine dayanır ve insan onurunu/değerini korumayı hedefler. Grup hakları ise farklı tarihsel gerçekliklere dayanır ve insanın ait olduğu grubun çıkarını korunmayı hedefler. Bu bakımdan kişi hakları evrensel ilkeleri içerirken grup hakları kültürel/yerel olanı da içerir. Evrenselliği üzerinden insan haklarını temellendiren Kuçuradi, grup haklarını, doğrudan insan hakları bağlamında ele almaz. Kişi hakları olarak değerlendirdiği insan haklarını, kişiye ilişkin getirdiği talepler bakımından “bir insan olarak kişiye ilişkin haklar” ve “bir yurttaş olarak kişiye ilişkin haklar” şeklinde değerlendirir. Bu bağlamda bir insan olarak kişiye ilişkin talepler, bütün insanların etik muamele görmesine ve göstermesine ilişkin talepler olması bakımından “etik muamele ilkeleri/normları” olarak adlandırır. Bir yurttaş olarak kişiye ilişkin haklar ise toplumsal ilişkilerin düzenlenmesini dile getiren talepler olması bakımından “etik muameleyi mümkün kılan ilkeler/normlar” olarak adlandırılır. Etik muamele ilkeleri/normları ve etik muameleyi mümkün kılan ilkeler/normlar, insanın doğal olanaklarını gerçekleştirebilme hakkını ve bu olanakların geliştirilmesi için gerekli ön koşulları içeren hakları kapsar (s. 57-61).

Kuçuradi, *insan haklarını* “her insanla ilgili bazı gerekler” olarak tanımlar ve bu gereklerin insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak ortaya çıktığını ifade eder. Buna göre insan hakları kavramı iki tür istemi kapsar: kişinin güvenliğine ilişkin istemler ve temel özgürlüklerle insanın olanaklarını korumanın önkoşullarına ilişkin istemler. İlk türden istemler, doğrudan doğruya insanın olanaklarının geliştirilebilmesi ile ilgilidir ve insana özgü etkinlikleri gerçekleştirirken kişilere dokunulmaması talebini ifade eder. Bu tür istemler, bütün insanların eşit olduğu hakları kapsar ve kişilere bağlıdır. İkinci tür istemler ise, her kişinin insan olarak olanaklarını geliştirebilmesini sağlayan önkoşullara ilişkin istemlerdir. Bu istemler ise ülkedeki bütün yurttaşların eşit olduğu haklardır ve bunlar ülkede yapılan düzenlemelere ve alınan siyasal kararlara bağlıdır (s. 2-9, 57-61). Buna göre kişi açısından bakıldığında etkin ve edilgin anlamda etik muamele ilkeleri/normları olan insan hakları; devlet açısından bakıldığında, bu muameleyi mümkün kılan koşulları dile getiren ilkelerdir/normlardır. Ancak insan hakları normlarının özellikleri, ahlâksal-kültürel-hukuksal normlardan farklılaşır. İnsan hakları, evrensel normlardır ve bu evrenselliği onu, değişen ahlâksal-kültürel-hukuksal

normlardan ve anlayışlardan ayırt eder. Bu evrensel normların belirleneceği ölçüt ise, insanın olanaklarına ilişkin sistematik bilgi ve bu olanakların gerçekleşebilmesini sağlayan koşulların bilgisidir (s. 60-68). Kuçuradi, insan haklarının amacını ise “insanların insanlaşmasına yardımcı olan bir düzenin sürekli yaratılması” olarak ifade eder.

Kuçuradi, insan haklarının dayanak noktası olarak nitelendirdiği *insan onuruna/değerine* ilişkin bazı açılımlar ortaya koyar. İnsan hakları, insan onurunu/değerini oluşturan olanakların gerçekleşebilirliğinin nesnel koşullarıdır. İnsan onuru/değeri ise, insanın bu değerinin farkındalığına işaret eder; yani insanı, yapısal olanaklarını gerçekleştirebilecek şekilde muameleye layık kılan bu değerdir. O halde insan onuru/değeri, insanın nesnel değerinin öznel karşılığıdır (s. 70-74).

Kuçuradi, insan haklarına ilişkin ele aldığı diğer bir kavram olan *adaleti*, adaletsizlik olgusu üzerinden açıklar. Adaletsizliği, kişi, ülke ve dünya düzeylerinde değerlendiren Kuçuradi, “mevcut koşulların kişilerin ya da grupların insansal olanaklarını gerçekleştirmelerine elverişsiz olan, doğrudan veya dolaylı olarak engel oluşturan bir durumu” adaletsizlik olarak tanımlar. Buradan hareketle adaletin sınırlarını şöyle çizer: Kişilerin temel ve diğer haklarının korunması talebi ve bu talebe ilişkin gereklerin, sürekli olarak gerçekleştirilmesi talebidir. Adalet kavramı, insan hakları ile karşılaştırılarak düşünüldüğünde; adalet bir isteme ilkesi, insan hakları ise kişilere muamele etmede eylem ilkeleri olarak değerlendirilebilir (s. 27-36). Kuçuradi, toplumsal düzenleme ilkesi olan sosyal adaleti de kişi ve devlet merkezinde değerlendirir ve resmi listelerde insan haklarına ilişkin kültürel maddelerin yer almasını, sosyal adaleti belirlemede bir düğüm olarak görür. İnsan haklarının, insanın yapısal olanaklarının bilgisine dayanılarak antropolojik temelde belirlenmesi gerekliliği üzerinde durur. Sosyal adalet ilkesini de felsefi-antropolojik temelde belirlenen insan haklarının sürekli sağlanması istemi olarak ifade eder (s. 11-20).

Hoşgörü kavramı, kabahat veya suç sayılan bir davranışta bulunan kişinin bağışlanmasına ilişkin hoş görme istemini ifade eder. Kuçuradi, Batı dillerinde *tolerance* olarak ifade edilen hoşgörü kavramını, daha çok tolerans kavramı çerçevesinde ele alır. Buna göre toleransın, aynı konuya ilişkin farklı düşüncelere, normlara, pratiklere saygı gösterme olarak değil; aynı konuda farklı ve karşılıklı olarak onaylanmayan düşünceleri, normları, pratikleri benimsemiş kişilerin, birbirlerinin haklarına zarar vermemesi olarak anlaşılmasını önerir. Çünkü saygı konusu olan, düşünceler, kültürel normlar ve inançlar değil; birer insan olarak kişilerdir. Düşünceler, normlar ise, epistemolojik-aksiyolojik değerlendirme konusudur (s. 87-97).

Kuçuradi bu noktada, toleransın sınırlarını, bilginin çizmesi gerektiğini de vurgular (s. 146).

İnsan hakları bağlamında açıklanması gereken bir diğer kavram *devlettir*. Kuçuradi “kendi başına varlık olarak devlet” anlayışının “korunacak bir varlık olarak devlet” anlayışını ve dolayısıyla “devlet terörü, legal terörizm” gibi kavramsallaştırmaları doğurduğunu ifade eder. Bu açıdan devletin, insan tarafından kurulan bir şey olduğunu vurgular ve bir insan kurumu olarak devletin ne için olduğunu sorgular. Ona göre devlet, temelini, sosyal kurumlar gibi tarihsel koşullarda değil, tür olarak insanın varlık koşullarında/yapısal özelliklerinde bulur. Felsefi-antropolojik bu belirleme, devletin, bir insan kurumu olarak amacını ortaya koyar. Bu amaç, grup halinde yaşayan insanlar arasında kendiliğinden kurulan toplumsal ilişkileri ve kamuyu işletmek ve insan haklarının ulusal düzeyde yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda devletin iki işlevinden söz edilebilir: yurttaşların temel insan haklarını güvence altına almak ve yaşanabilmesini sağlamak. Bu perspektiften, bir ülkede kişi haklarının yaşanabilmesi devlete bağlıdır (s. 39-53). Devlet anlayışına ilişkin değerlendirmelerine *demokrasi* kavramı üzerinden devam eden Kuçuradi, demokrasiyi bir devlet biçimi olarak değil, bir yönetim biçimi olarak anlamayı önerir. “Yurttaşın, yurttaş tarafından ve yurttaş için” yönetimi olarak tanımladığı demokrasiye ilişkin bazı nesnel ve öznel koşulları değerlendirir (s. 185-193).

Kuçuradi, insanın yapı aynılığı ve insan onuru/değeri bakımından eşitliği kabulüne dayandırdığı insan hakları düşüncesini, *laiklik-din-sekülerizm* kavramları etrafında da değerlendirir. Laikliğin, dinsizlik olmadığını vurgulayan Kuçuradi, laikliği “bir devlette hukuksal ilişkilerin düzenlenmesi ile ilgili bir ilke” olarak görür. Aydınlanmanın bir fikri ve modern devletin bir ilkesi olarak laiklik, bir devletin örgütlenmesinde, hukukun oluşturulmasında ve işletilmesinde, herhangi bir dinin anlayışları ve normları tarafından belirlenmemesi talebini dile getirir. Getirdiği bu talep, toplumsal-hukuksal ilişkilerin ya da rol ilişkilerinin belirlenmesiyle alakalıdır. Laik devletin temelinde herhangi bir dinin normları olamayacağına göre, bu normları neyin belirleyeceği sorusu ortaya çıkar. Çağdaştırma anlamına gelen sekülerizasyon, çağdaştırılan şeyi, insanlığın o anda, o konuda ulaştığı anlayışa uygun hale getirmektir. O halde laiklik, bir devletin örgütlenmesini ve işleyişini nelerin belirlememesi gerektiğini; sekülerizm ise, nelerin belirlenmesi gerektiğini ifade eder. Kuçuradi bu anlamda laikliği çağdaşlaşmanın ön koşulu olarak görür (s. 77-86).

İnsan haklarına ilişkin belgelerde, “*düşünce özgürlüğü, vicdan ve din*

özgürlüğü, kanaat ve ifade özgürlüğü” gibi ifadelere rastlanır. Kuçuradi bu ifadeleri, birbirinden ayırt edici özellikleri ile ortaya koyar. Kavramsal olarak *hak* ve *özgürlük* ifadeleri, aynı şeyi iki farklı açıdan dile getirir: Hak, korunması gereken bir şeyi; özgürlük ise, korunması gereken şeyin hukuksal güvence altında olmasını ifade eder. Bu bağlamda özgürlüklerin taşıyıcıları kişiler değil ülkelerdir. Yeni fikirler ve bilgiler getirme hakkı üzerinden düşünce özgürlüğünü ortaya koyan Kuçuradi, yine dokunulmaması ya da korunması gereken şeyin bilgilerin ya da fikirlerin kendileri olmadığını; bilgileri ya da fikirleri dile getiren kişiler olduğunu vurgular (s. 98-111).

Kişiyile ilgilerinde insan haklarına bakıldığında, en temel hak, *yaşama hakkıdır*. Yaşama hakkı kişinin bedensel ve ruhsal bütünlüğüne dokunmamayı talep eder. Kuçuradi bu talebe ilişkin temel tartışmaları “öldürme, ötenazi, organ nakli ve kürtaj” bağlamında ele alır ve bu durumların yaşama hakkı ihlali veya insanın bedensel bütünlüğüne dokunma olup olmadığı üzerinden değerlendirir. Bu değerlendirmeye ilişkin temel çıkarımı, yaşama hakkının sadece negatif bir hak olarak (dokunulmazlıklar olarak) değil, aynı zamanda pozitif bir hak olarak anlaşılması ve kişi güvenliği hakkının, sosyal güvenlik hakkından ayırt edilebilecek şekilde belirlenmesi gerekliliğidir. Ona göre, insan olarak dünyaya gelmiş herkesin yaşama hakkını korumak, insan olma bilincinin gereğidir (s. 116-125).

Çok etnik kökenli ve çok dinli toplumlar bağlamında *çoğulculuk* kavramını ele alan Kuçuradi, postmodern bir anlayışla bütün normlara ve kimliklere aynı saygıyı göstermenin, çelişik bir durum olduğunu ifade eder. Çünkü insan haklarını ve kültürel kimlikleri aynı anda teşvik etmek, aynı konuda çelişen normları teşvik etmektir. Konuya “*kültürel gelişme, kültüre erişme ve katılma, kültürel kimlik, kimlik krizi, değerler krizi*” kavramları üzerinden geniş bir çerçevede yaklaşan Kuçuradi, tarihsel bağlama dair bilgilendirme ve değerlendirmede bulunur. Kuçuradi’nin buradan hareketle değindiği nokta, açık bir şekilde kavranılmış insan haklarının kimliklerle ilgili problemler için gerektirdiklerini bulmaya çalışmak yerine, bir insan hakkı olarak *kimlik hakkının* türetildiğidir (s. 126-136). Bu bağlamda kültürel kimliğe ilaveten *kolectif kimliği* imleyen grup haklarını da azınlık hakları bakımından ele alır. Kuçuradi, bu hakların, azınlık grubuna tanınan ayrıcalıklar olarak değil; kendi insansal olanaklarını gerçekleştirebilmelerini olanaklı kılan kamusal düzenlemelere ilişkin normlar olarak anlaşılmasını önerir (s. 143).

Kuçuradi’nin ele aldığı bir diğer kavram, yirmi birinci yüzyılda ulusal

politikaların ana amacı haline gelen *gelişme* kavramıdır. Yoksullukla savaşmanın ve toplumsal ilerlemenin yolu olarak görülen gelişme; milli gelirin yüksekliği, sanayileşmiş olma ve yüksek teknolojiye sahip olma üzerinden belirlenir. Bu bakımdan gelişmeci politikalar, ulusal ve global adaletsizliği pekiştirir. Buna çözüm olarak gelişme fikrine, bir başka çıkmaza taşıyan, yeni bir anlayış sunulur: *Kültürel gelişme*. Ancak sadece nitelendiricisi değişen bu gelişme fikri de “kültürel kimlik, kültür hakkı, kültürel haklar” tartışmalarını gündeme getirir. Artık sabit bir fikir haline gelen gelişme için sunulan iki temel yol şunlardır: Yeni ekonomik düzen (serbest pazar) ve bütün kültürlerle saygı. Kuçuradi, insan hakları, serbest pazar ve demokrasi arasında zorunlu bir kavramsal-olgusal bağlantı görmediği gibi; dengesiz özelleştirme ve devletin küçülmesine dayanan serbest pazarın, refah düzeyi düşük ülkelerde, insan haklarını korumada yeni bir çıkmaza taşıyacağını ifade eder (s. 206-228).

Kuçuradi'nin kavramlara ilişkin sunduğu felsefi temelli bilgilere, insan haklarına ilişkin ortaya koyduğu sorunların ve önerilerin temeli olması bakımından geniş yer verilmiştir. Kitabın, bu kavramlara ilişkin sorgulamalar üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Kuçuradi'nin kavramsal çerçevede ürettiği sorular ve cevap arama yöntemi de okuyucu için başlı başına bir kazanımdır. Herhangi bir konuya ilişkin düşünmenin ilkeleri, bu sorgulama ve cevaplama sürecinden hareketle ortaya konulabilir. Kuçuradi, açıklık kazandırmak istediği tüm kavramlara ve fikirlere, kavramların ve fikirlerin yaşamsal boyutları olan tikel durumlardan/olgulardan hareketle ulaşır. Adaleti açıklamak için adaletsizlik, yaşam hakkını açıklamak için ötenazi-kürtaj, demokrasiyi açıklamak için çok partililik, laikliği açıklamak için dinsizlikten yola çıkar ve bu anlayışlardan/durumlardan hareketle kavramların ve fikirlerin felsefi temelli bilgisine ve eylemsel ilkelerine ulaşır. Buna ilaveten kavramlarla ilgili soruları ve değerlendirmeleri ile önce kavramsal boyutta ardından da eylemsel boyutta insan haklarına dair ortak bir payda inşa etme gayretindedir. Çünkü, üzerinde ortak manalara varılamayan kavramlarla bilgi ve dolayısıyla eylem üretilemez. Bu minvalde Kuçuradi'nin, insan hakları sorunlarını, kavramlara ve fikirlere ilişkin arayışına mündemice olarak ele aldığı söylenebilir. Ona göre, insan hakları sorunu, felsefi, etik ve siyasal bir sorundur.

Kuçuradi, “açlık, adaletsizlik, eşitsizlik, hava kirliliği, silahlanma yarışı” gibi olgular üzerinden somutlaştırdığı dünya problemlerini, insanlığın yüz yüze geldiği sorunlar olarak nitelendirir. İnsan haklarına ilişkin kavramların ve fikirlerin, felsefi ve ahlâkî anlamda açıklıkla kavranılamaması, toplumsal ve siyasal düzlemde olgusal sorunlar olarak

karşımıza çıkar (s. 149). Kuçuradi'nin insan hakları sorunlarına dair ortaya koyduğu temel konular “devlet anlayışı, ulusal politikalar, gelişme fikri, sosyal adaletsizlik, çoğulculuk, ırkçılık, azınlık hakları” olarak sıralanabilir. Kuçuradi'nin kavramsal boyutta işaret edilen bu sorunlara dair değerlendirmeleri şöyle özetlenebilir: Kendi başına korunacak bir varlık olarak devlet anlayışı, insan hakları sorunlarının büyük bir kısmına zemin teşkil eder. Bu anlayış, devletin, bir insan kurumu olarak anlaşılmasının önünde engeldir (s. 39-43). Demokrasinin yalnızca “çok partili seçimler” olarak işlediği bir devlet, bütün yurttaşların sahip çıkabileceği bir “tüzel kişi” olmaktan çıkar ve yalnızca iktidarda olanlara ait sayılan bir “varlık” haline gelir (s. 186-189). Ulusal politikaları şekillendiren temel unsur, yine mevcut devlet anlayışıdır. Çağımızda ulusal politikaların ana amacı olarak belirlenen gelişme fikri, insan hakları bağlamında, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke arasında bir uçurum oluşturur. Bu uçurum, sosyal-global adaletsizliği pekiştirerek dünya problemlerini zenginleştirir. Nihayetinde ulusal politikalara dair belirlemeler, global düzlemde bir sorun haline gelir (s. 208-212). Tarihsel olaylara bağlı düşünsel gelişmelerin bir sonucu olan çok kültürlü toplum yapısı ise modern ulus devlet anlayışının bir başka problemidir. Bu problem, insan hakları sorunları bağlamında ırkçılık, etnik ve dinsel önyargıyı gündeme taşır. Kuçuradi bu durumu, evrensel ve yerel normların aynı anda teşvik edilmesinin bir sonucu olarak değerlendirir (s. 268-271). Tüm bu sorunlara neden olan en temel sorun ise, insan hakları bilgisinin eksikliğidir (s. 55).

İnsanlık adına yaşanan utanç verici hadiseler, insan hakları belgelerinin zeminidir. Kuçuradi, insan haklarını korumaya ilişkin hazırlanan bu belgelerin, insan haklarının çiğnenmesini engellemede sınırlı olduğuna ve hatta insan haklarının çiğnenmesinde bu belgelerin kendilerinin de önemli bir payı olduğuna işaret eder. Ona göre bu belgeler, insan haklarıyla ilgili kavramların bilgisi ile oluşturulmadığı için, bazı karıştırmalar söz konusudur. Bu belgelere, normlara ilişkin epistemolojik bilgi ile bakıldığında, farklı türden normlar arasında karıştırmalar ve haklarla özgürlüklerin taşıyıcılarına ilişkin karıştırmalar olduğu görülür. İnsan hakları anlayışlarına ilişkin temel ilkeleri dile getiren tüm bu belgelerde “kişi hakları, kolektif haklar, özgürlük, gelişme” gibi kavramların açıklığa kavuşturulması gerekir. Kuçuradi'nin bu belgelere ilişkin cevap niteliğindeki sorusu şudur: Eğer insan hakları, tür olarak insanın bazı olanaklarının gerçekleştirilebilirliği ve geliştirilebilirliği için gerekli sayılan bazı koşulların sürekli yaratılmasını talep ediyorsa, bu belgeler amaçlarına daha uygun hale nasıl getirilebilir (s. 195-205).

Ulusal ve uluslararası mekanizmalarda, insan haklarını korumaya yönelik artan çabalara rağmen, hala dünyanın her yerinde insan haklarının çiğnenmesi, mevcut yolların problemlere çözüm getirmekten ziyade yeni problemler doğurduğunu gösterir. Bu durum, problemleri çözmek için öngörülen ve izlenen yolların sorgulanmamasını gerekli kılar. Bu bağlamda Kuçuradi'nin bahsi geçen kavram ve sorunlara ilişkin önerileri iki temel başlıkta toplanır: *Araştırmalara dayanan insan hakları eğitimi başlatmak-yaygınlaştırmak ve egemen olan devlet anlayışını gözden geçirmek.*

Kuçuradi, insan haklarına ilişkin çözümlere ulaşabilmenin yolunu "*felsefi-etik temelli insan hakları eğitimi*" olarak çizer. Bu eğitim, kişilerin kendi haklarını bilmelerine değil, kişilerin başka insanların haklarını korumaya odaklanır. Dolayısıyla bu eğitimin hedeflediği, insan hakları ihlallerini nasıl telafi edileceği değil, insan hakları ihlallerinin nasıl önleneceğidir (s. 112-116). Bu amaç, belirli bir bilinci gerektirir: İnsan olma bilinci ya da insan onuru denen şeyi paylaşma bilinci. Bu bilinç, eğitilenlere insansal değerinin bilgisinin sunulması ve insan haklarının bilgisinin verilmesi ile uyandırılabilir ve böylelikle insan haklarını içtenlikle koruma istemini üretebilir. İnsan haklarını korumayı istemek, tikel durumlarda eylemde bulunmayı kendi başına olanaklı kılmaz. Eylemde bulunabilmek için, durumu doğru değerlendirebilmek de gerekir. Bu nedenle Kuçuradi, insan hakları taleplerine uygun kararlar almak ve eylemde bulunmak için etik eğitime ilaveten *değerlendirme eğitimi* de önerir. Bu eğitim, kişilerin doğru değerlendirme yapabilmeleri için onları gerekli bilgiyle donatır. Bu eğitim, kişilerin, yaşarken ilişkide oldukları başka insanların eylemlerine veya durumlarına, yettikleri çevrede geçerli değer yargılarına göre değer biçmekten kaçınmalarını hedefler. Bu sayede kişilerde, başkalarını her şeyden önce birer insan olarak görme ve buna uygun muamele etme istemi ve eylemi oluşturur (s. 259-275).

Kuçuradi'nin *egemen devlet anlayışına* ilişkin önerisi şudur: Bir ülkede bütün yurttaşların insan olarak temel haklarını dile getiren istemleri, o koşullarda gerçekleşebilecek şekilde kamuyu temsil etmek, biçimlendirmek ve işleyişini sağlamak amacıyla oluşturulan organlar bütünü olarak devlet anlayışı geliştirmek. Kuçuradi, kendi başına varlık olarak devlet anlayışı ile bağdaşabilen "insan haklarına saygılı devlet" anlayışı yerine; "insan haklarına dayalı devlet" anlayışının yaygınlaştırılmasını önerir (s.39-53). Bu devlet anlayışına bağlı olarak da ulusal politikaların ana amacını "gelişme" yerine "temel insan haklarının mevcut koşullarda korunması" olarak belirler (s. 224-228).

Çalışmaları ile ahlâka dair evrensel ilkeler ortaya koymayı amaçlayan

ve insanlığın ortak başarılarına katkıda bulunan muasır akademisyen ve filozof Kuçuradi, İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları adlı bu eserinde, özetle, insanca yaşamaya imkân tanıyan bir dünya için, kişisel, toplumsal, siyasal her kararın temelini, insan onuru/değeri üzerinde yükselmiş insan haklarının konulması gerektiğini söyler. Eser özellikle ahlâk felsefesi, siyaset felsefesi ve eğitim felsefesi alanlarında çalışma yapan araştırmacılar için temel bir kaynak niteliğindedir. Evrensel ahlâka dair görüşleri, ulus devlet anlayışına ilişkin eleştirileri ve eğitim sistemlerine yönelik felsefi yaklaşımları tartışılmaya devam edilmektedir. Eserin bütününde üslûp birliği olmasına rağmen; farklı mecralarda ve zamanlarda yapılan makale ve konferansların derlenmesi ile oluştuğu için, bölümlerde birbirini tekrar eden düşüncelere sıkça rastlanır. Bununla birlikte eser hem içeriği bakımından hem de Kuçuradi'nin düşünme üslubunu yansıtması bakımından önem arz eder. Kuçuradi öncelikle, tümel olan insan hakları düşüncesini, kavramlarla bilgi düzeyinde netleştirir. Ardından bu kavramları, tikel durumlara taşıyarak insan haklarına ilişkin bilgileri, bilinç düzeyine aktarır. Bilinçte karşılık bulan insan hakları fikrinin eylem ilkelerine dönüşmesine ilişkin eğitsel ve hukuki öneriler sunar. Özellikle eğitim sistemlerine dair niceliksel tartışmaları bir kenara bırakarak niteliksel önerilerini ortaya koyar ve bütün eğitim düzeylerinde insan hakları eğitiminin programını sunar. Nihayetinde bu eserini hem düşünme üslubuyla hem de insan haklarına ilişkin bilgi-eylem gerilimini aşmaya yönelik sunduğu önerileriyle, bir rehber olarak çağımıza armağan eder.

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Gülender Sevgi.

Finansman / Funding: Yazar(lar), bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul eder(ler). / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.